

TOPONÍMIA DELS POBLES VALENCIANS

MONÒVER

EL VINALOPÓ MITJÀ

ACADEMIA
VALENCIANA
DE LA LLINGÜA

AJUNTAMENT
DE MONÒVER

ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA
SECCIÓ D'ONOMÀSTICA

COORDINACIÓ I GESTIÓ
Unitat de Recursos Tecnicolingüístics

RECULL I TEXT
Esther Limorti i Payà

DISSENY
Vicent Almar

MAQUETACIÓ I GRAFISME
Guillermo Tomás Lull

© Acadèmia Valenciana de la Llengua

Col·lecció: Onomàstica i Toponímia
Sèrie: Toponímia dels Pobles Valencians
Monòver, 62

Editat per: Publicacions de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua
Av. de la Constitució, 284
46019 València
Tel.: 96 387 40 23
Adreça electrònica: avl@gva.es

Amb la col·laboració de l'Ajuntament de Monòver

ISBN: 84-482-3973-3
Depòsit legal: V-536-2005
Impressió: Gràfiques Vimar, SL

MONÒVER

El terme municipal de Monòver se situa en la comarca del Vinalopó Mitjà i fita amb els municipis de Villena al nord-oest; les Salines, al nord; Elda, al nord-est; Novelda, la Romana i l'Alguenya, al sud; Novelda, a l'est, i el Pinós, a l'oest. Ocupa una extensió de 152,40 km² amb un paisatge variat format per depressions quasi endorreiques (el pla del Manyar o el pla del Fondó) i extenses zones muntanyoses: Beties (694 metres) i la Safra (849 metres), al sud; la Solana (832 metres), al nord; la serra de les Salines i les Lloletes (866 metres), al nord-oest, i la serra del Coto (1.039 metres), al sud-oest. Des del punt de vista geològic, tots estos accidents geogràfics s'emmarquen en la zona externa de les serralades bètiques. En l'extrem oriental, el riu Vinalopó recorre el terme durant a penes mig quilòmetre.

El nucli urbà, amb una altura de 386 metres sobre el nivell del mar, es troba situat a l'est del terme. Els 12.624 habitants que habiten el municipi apareixen repartits entre el nucli urbà i moltes pedanies disperses a l'oest del terme: les Cases del Senyor, el Xinorlet, la Romaneta, el Derramador, les Casetes de Juan Blanco, les Canyades de Don Ciro i el Fondó.

Tradicionalment, l'agricultura de secà ha tingut una gran importància en l'economia del poble; en queda una prova patent en el paisatge de Monòver, ocupat per importants masos i llogarets, que servien per al control d'enormes extensions de terreny. Actualment, esta activitat té un paper secundari, i el camp mostra un aspecte decadent; únicament la producció de vinya per a l'elaboració de vi continua activa en alguns punts de la zona. En el sector industrial, el més important a hores d'ara, destaquen les pedreres d'extracció de marbre, alguns cellers i, sobretot, la indústria del calcer i la marroquineria.

Els jaciments arqueològics apareguts al llarg del terme demostren l'existència de població des d'època eneolítica: el jaciment de la serra de la Vella, amb l'aparició de restes humanes; el de la serra del Calafuig i el de les Lloletes; les restes de població prop de la serra de la Safra i la cova sepulcral de la Romaneta. El jaciment trobat al Manyar mostra l'existència de població en època romana. Les primeres notícies documentades sobre el terme parlen de *Xinosa* (l'actual Xinorla), que, juntament amb Monòver, conformaria un nucli de població important durant el període islàmic. Prova d'esta importància són les restes de la fortificació que es troben en el paratge actualment anomenat la Canyadeta.

L'expulsió dels moriscs l'any 1609 va suposar l'abandonament del camp i dels cultius existents en la zona. Dos anys després es va expedir la carta de poblament i, a partir d'aleshores, la repoblació va ser ràpida. Els repobladors foren, majoritàriament, cristians vells procedents de la Foia de Castalla (Castalla, Ibi, Onil i Tibi). L'any 1900 la reina regent Maria Cristina va atorgar a Monòver el títol de ciutat per la prosperitat agrícola i industrial que havia aconseguit. A principis del segle XX Monòver va detindre el seu creixement i va anar perdent, a poc a poc, el paper capdavanter en la comarca.

OROGRAFIA

Orografia

Alt de la Bola
Alt de la Cova dels Ninyos
Alt de la Mina
Alt de les Penyes
Alt de Malena
Alt de Manolo
Alt de Mossén Joan
Alt de Motxoculí
Alt de Pere
Alt de Perot
Alt de Perla
Alt de Pina
Alt de Quinze Duros
Alt del Caminal
Alt del Llavador
Alt del Palo
Alt del Pavo
Alt del Pi
Alt del Xorrador
Alt dels Pradets
Alt Redó (Serra del Coto)
Alt Redó (Beties)
Altet Blanc
Altet d'Albert
Altet de Buenditxo
Altet de l'Albercoc
Altet de l'Onque Pitxac
Altet de la Canyada de la Perdiu
Altet de la Caseta de la Niuera
Altet de la Caseta del Tort
Altet de la Cova del Gitano
Altet de la Mina
Altet de la Pava
Altet de la Polaca
Altet de la Solana
Altet de la Venta
Altet de les Colmenes (Serra de les Salines)
Altet de les Colmenes (la Solana)
Altet de les Penyes (la Solana)
Altet de les Penyes (Beties)
Altet de Moreno
Altet de Puentes
Altet de Quito Galiana
Altet del Ginebre
Altet del Calderó
Altet del Collado
Altet del Fuentes
Altet del Molinet
Altet del Pou del Tio Ignasi
Altet dels Fardatxos
Altet dels Serrans
Alts Cepellats
Alts de Don Pedro
Alts dels Catalans
Beties
Collado Capot
Collado de Carabina
Collado de l'Ametler
Collado de les Enzebres
Collado de les Salines
Collado de Novelda
Coves de la Safra
el Bilaire
el Cabeço
el Cabriol
el Calamote
el Calamotet
el Collado
el Corral de les Cabres

El Corralet
El Coscollar
el Fumero
el Llebrero
el Monument
el Penjat
el Pepí
el Reclot
el Xirivell
els Alforins
els Serrellats
l'Algepsada
l'Altet (Serra del Coto)
l'Altet
l'Errada
la Corda dels Alls
la Corda dels Calderons
la Creu
la Cuna
la Fontanella
la Llenya
la Mesa
la Molla de Pa
la Perola
la Quitranera
la Replana (Serra del Reclot)
la Replana (la Solana)
la Teula
les Llometes
les Masaques
les Pedrisses
les Penyes
les Penyes (el Llebrero)
les Penyes (les Llometes)

Lloma de la Buitrera
Lloma del Cavall
Lloma Llarga
Lloma Llarga (Beties)
Penya de Ginona
Penya de la Safra
Penya del Bastant
Penya del Geperut
Penya Foradada
Penya Redona
Penya Roja (la Solana)
Penya Roja (Serra del Coto)
Penyes del Saltador
Pic de l'Àguila
Pic de l'Hora
Pic del Corb (Serra de la Safra)
Pic del Corb (Serra del Coto)
Pla de la Quitranera
Pla del Cantal
Pla del Fondó
Pla del Manyar
Serra de l'Espardenya
Serra de l'Ombria
Serra de la Safra
Serra de la Vella
Serra de les Salines
Serra de Paqueta
Serra del Calafuig
Serra del Coto
Serra del Reclot
Serra dels Molins
Serres del Collado
Serreta de les Escampilletes

HIDROGRAFIA

Hidrografia natural

Barranc Ample	Barranc dels Alforins
Barranc Borreguer	Barranc dels Rojos
Barranc de Bacora	Barranc Fosc (les Pedrisses)
Barranc de Campana	Barranc Fosc (Serra del Coto)
Barranc de Caseta	Bassa del Lazarico
Barranc de Cassana	Canyada de la Farina
Barranc de Castelló	Canyada de Madara
Barranc de Fausto	Canyada Minxot
Barranc de l'Almorquí	el Calderó de les Llandes
Barranc de l'Estudiant	el Ramblís
Barranc de l'Infern	la Canaleja
Barranc de la Bola	la Rambleta
Barranc de la Buitrera	Pou del Saurí
Barranc de la Calera (la Solana)	Rambla d'Escrivà
Barranc de la Calera (Serra del Coto)	Rambla d'Úbeda
Barranc de la Mestra	Rambla de la Cava-rasa
Barranc de la Mina	Rambla de la Gorra
Barranc de la Penya Roja	Rambla de la Rajola
Barranc de la Safra	Rambla de la Tia Juana
Barranc de les Coves	Rambla de les Cases
Barranc de les Masaques	Rambla de Maqueda
Barranc de les Mules	Rambla de Xinorla
Barranc de les Piteres	Rambla del Belig
Barranc de Pau	Rambla del Bull
Barranc de Pepa	Rambla del Desetxat
Barranc de Quinze Duros	Rambla del Doga
Barranc de Salve	Rambla del Racó
Barranc de Tormento	Rambla del Safareig
Barranc del Menudet	Rambla del Salitre
Barranc del Moreno	Rambla del Toll
Barranc del Niu	Rambla del Xirivell
Barranc del Palmito	Rambla dels Garrofers
Barranc del Pipí	Rambla dels Pradets
Barranc del Reclot	Riu Vinalopó

Hidrografia artificial

Bassa de la Pedrera
Bassa del Bull
Bassa del Fondó
els Banyes de la Tia Juana

Embassament
Embassament de Beties
Embassament del Belig
Pantà del Porcelà

PRESENCIA HUMANA

Poblament

Casa d'Albara
Casa de Garrinxo
Casa de Gralla
Casa de l'Almajús
Casa de l'Almorquí
Casa de l'Alt (Collado de l'Ametler)
Casa de l'Alt
Casa de la Brisca
Casa de la Buitrera
Casa de la Mondeja
Casa de la Safra
Casa de la Solana
Casa de les Macialetes
Casa de les Penyetes
Casa de Sanchis
Casa de Silvano
Casa de Soca
Casa de Torres
Casa del Bonic
Casa del Ciprer
Casa del Civil
Casa del Derramador
Casa del Tio Quito
Casa del Toscar
Casa del Xirivell
Casa dels Alforins

Casa dels Garrofers
Casa Nova
Cases de l'Esvarador
Cases de la Bassa
Cases de la Canyada Roja
Cases de la Canyada Roja de
Dalt
Cases de la Costera Reig
Cases de la Font del Pi
Cases de la Polseguera
Cases de la Rambleta
Cases de la Solaneta
Cases de la Tia Catalina
Cases de la Torreta
Cases de les Llometes
Cases de les Puces
Cases de Sansano
Cases del Belig
Cases del Collado
Cases del Collado de Novelda
Cases del Fondonet
Cases del Sajenyo
Cases del Secanet
Cases dels Caçadors
Cases dels Rojos
Cases dels Saboners

Caseta del Guàrdia
Caseta dels Metges
Casetes de Juan Blanco
Casetes dels Rogets
el Collado de les Salines
el Derramador Alt
el Derramador Baix
el Fondó
el Manyar
el Xinorlet
el Ziri de Baix
el Ziri de Dalt
Finca del Capellà
Finca del Tio Moro

la Boticària Alta
la Boticària Baixa
la Cavafria
la Cava-rasa
la Romaneta
la Sénia
les Canyades de Don Ciro
les Cases del Senyor
les Coves de Ganyans
Madara Alta
Madara Baixa
Monòver
Venta dels Catalans
Xinorla

Paratges

Beties
Bonavista
Canta-ranes
Canyada del Bou
Catxaes
el Bandoler
el Belig
el Bilaire
el Bubo
el Bull
el Calafuig
el Collado de l'Ametler
el Collado de Novelda
el Collado de les Salines
el Derramador
el Derramador (la Safra)
el Fondonet
el Lazarico
el Manyar
el Molinet
el Pi de la Farola
el Pla de l'Espanyol

el Raval
el Safareig
el Saltador
el Saurí
el Secanet
el Toscar
el Ziri
els Alforins
els Arrims
els Canets
els Capellans
els Corbs
els Falcons
els Maiorasgos
els Molins
els Pradets
els Racons
els Romers
els Vermellars
Garrinxo
Gralla
l'Aigüeta

l'Algepsada
l'Almagés
l'Almajús
l'Almorquí
l'Alquebla
l'Esteparet
l'Esvarador
l'Hospital
l'Ombria de l'Aigüeta
l'Ombria dels Serrans
la Boticària
la Brisca
la Buitrera
la Canyada de la Farina
la Canyada Fonda
la Canyada Roja
la Canyadeta

la Carrasca
la Cava-rasa
la Costera Reig
la Font del Pi
la Fontanella
la Mina
la Pedrera
la Quitranera
la Rajola
la Rambleta
la Solana
les Penyetes
les Roges
les Vall-llongues
Pinada del Civil
Tumanes
Xinorla

Vies de comunicació

Camí d'Elda
Camí d'Úbeda
Camí de Beties
Camí de Castalla
Camí de Garrinxo
Camí de l'Almajús
Camí de l'Escorxador
Camí de l'Esvarador
Camí de la Canyada de la Farina
Camí de la Casa Nova
Camí de la Pedrera
Camí de la Pinada
Camí de la Romana
Camí de la Torreta
Camí de les Canyades
Camí de les Enzebres
Camí de les Llometes
Camí de Robles
Camí del Cantalar

Camí del Cementeri
Camí del Collado
Camí del Collado de l'Ametler
Camí del Reclot
Camí del Secanet
Camí del Xinorlet
Camí del Ziri
Camí dels Calafujos
Camí dels Molins
Camí dels Pradets
Camí Fondo
Carretera de la Romana
Carretera de les Salines
Carretera del Pinós a Elda
Carretera del Xinorlet a les Cases del Senyor
el Caminal
Pont de la Gota
Pont de Ferro
Pont de la Mort

Vereda de l'Hospital
Vereda de Matamoros

Vereda Real

Altres llocs d'interés

Abocador
Cementeri
Cementeri de les Cases del Senyor

Instal·lacions esportives
la Pedrereta

Hidrografia

TERME DE VILLENA

TERME DE LES SALINES

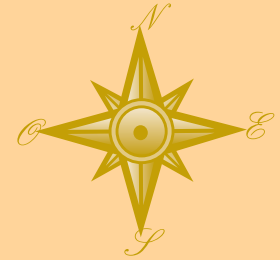
TERME D'ELDA

TERME DEL PINÓS

TERME DE NOVELDA

TERME DE LA ROMANA

TERME DE L'ALGUENYA

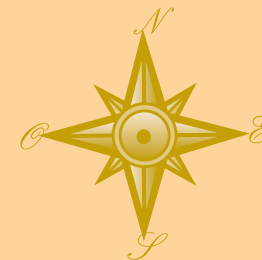
- Capital de municipi
- Carretera
- Riu
- Barranc, rambla
- Pou
- Toll, bassa, embassament
- Font
- B. Barranc
- R. Rambla

Presència humana

TERME DE VILLENA

TERME DE LES SALINES

TERME DEL PINÓS

TERME D'ELDA

Monòver

TERME DE NOVELDA

TERME DE L'ALGUENYA

TERME DE LA ROMANA

- Capital de municipi
- Altres nuclis de població
- Carretera
- Camí
- Riu
- Barranc, rambla
- Casa
- Cementeri
- Pont
- Pedrera
- Instal·lacions esportives
- Paratge
- C. Camí

